

GRADISOV VESTNIK

GLASILO KOLEKTIVA PODJETJA »GRADIS«

Ob delavskem prazniku
1. maju
vsem članom
naših delovnih kolektivov
brcbeni pozdrav!

ljudsko oblast ter si ustvarili svojo ljudsko armado. Zato se je Jugoslavija edina v Evropi sama osvobodila...

Z osvoboditvijo domovine so se pojavile nove in težke naloge. V že itak zaostali deželi je bilo vse porušeno in Partija se je tudi pogumno lotila postavljenih nalog. Povedla je množice v boj za zgraditev lepše domovine. Lotila se je gigantskega dela socialistične preobrazbe Jugoslavije, je govoril govornik in pred očmi Gradisovcev so vstajale veličastne gradnje, ki so jih ustvarili s svojimi rokami: hidrocentrale, mostovi, ceste, tovarne, neštete žive priče velikanskega dela Gradisovcev v izgradnji naše socialistične domovine. Koliko žuljev, potu, naporov, požrtvovalnosti smo pokazali v teh velikih letih! Ti so vtisnili v to veliko obdobje gradnje socializma ime Gradis.

Decentralizacija, delavsko in družbeno upravljanje, novi socialistični odnosi na vasi — to so bili novi temelji pri nadaljnjem razvijanju socialistične misli, ki jih je postavila naša Partija. Jasno je, da je taka smer zbudila nezadovoljstvo predvsem stalinistične miselnosti, ki ji je bilo tuje zaupanje v delavske množice in je videla poročstvo za uspeh samo v absolutnem centralističnem usmerjanju. To pa se je zrcalilo v utrjevanju hegemonije in v monopoliziranju socializma sploh. To je nujno izzvalo konflikte med Moskvo in našo Zvezo komunistov. Tako je prišlo do znane informbirovske resolucije in gonje proti naši državi ter Zvezi komunistov. Naš boj za resnico, za socializem, socialistično demokracijo je razgalil bistvo stalinizma in visoko dvignil zastavo socialistične misli v svetu. S tem je naša Partija izpolnjevala svojo internacionalistično dolžnost, kajti spoprijela se je s problemi, ki niso zadevali samo Jugoslavijo, ampak so bili mnogo širši problemi odnosov med socialističnimi državami, utrjevanja miru kot pogoja za socialistični razvoj in obsojanje kakršne koli agresije, načelo podpiranja socialistične misli v svetu sploh...

Vse to vsak naš delavec prav dobro ve, saj je sam upravljal, sam odloča v delavskem svetu, kako naj gospodarimo.

»Bili smo nič — bodimo vse...«, poje Internacionala. Mi smo to v naši socialistični domovini že uresničili. V dvorani Gospodarskega razstavišča, kjer je zasedal zgodovinski sedmi kongres Zveze komunistov Jugoslavije, smo praznovali Gradisovci njeno štiridesetletnico trdno odločeni, da ne bomo varčevali z naporom, da do kraja uresničimo njen program. V sklenjenih vrstah stojimo ob njeni rdeči zastavi, ki nas vodi naprej v svetlo bodočnost.

Vihrajte, rdeči prapori — slavni Partiji v pozdrav!

VIHRAJTE, RDEČI PRAPORI!

V petek 24. aprila zvečer se je okrog 1500 Gradisovcev iz vseh naših edinic zbralo v veliki dvorani Gospodarskega razstavišča v Ljubljani na veličastni proslavi 40-letnice Komunistične partije Jugoslavije. Slavnostni govor je imel glavni urednik »Slovenskega poročevalca« tovariš Sergej Vošnjak, po govoru pa se je razvil kulturni program, najboljši, kar ga premore Ljubljana, saj so sodelovali prvaki ljubljanske opere Ladko Korošec, Miro Brajnik, Vilma Bukovec, režiser Mestnega gledališča Jože Tiran in orkester Ljudske milice. Posebno doživetje pa je bilo, ko je nastopil tudi moški pevski zbor Gradisa, ki je zelo kakovostno zapel tri delavske pesmi.

»Vstanite s suženjstvu zakleti, ki jarem vas teži gorja... se je zaurila Internacionala v prostrani dvorani Gospodarskega razstavišča. Strumno sino stali Gradisovci, žuljavili rok, ki so se v boju proti kapitalu stisnile v trdo delavsko pest, ter jo prežete z idejo proletarske

revolucije dvignile v odločen boj za pravico. »Ta svet krijičnosti razbijmo, do tal naj boj ga naš podre...« Pred nami je vstajal spomin na tiste slavne dni naše zgodovine... Komunistična partija Jugoslavije je bila rojena iz hotenja revolucionarnih množic, ki so, predvsem med

delo vseh komunistov Jugoslavije in vse to terjalo tudi ogromne žrtve. S prihodom tovariša Tita na vodstvo Partije pa je nastal prelom. Z jasnim in izdelanim programom in pogledom na vsa nerešena vprašanja in z novimi organizacijskimi metodami se je pričela Partija pripravljati na svoje veliko poslanstvo.

S svojim bojem in pravilno politično linijo je Partija okrepila svoj položaj ne samo pri delavskem razredu Jugoslavije ampak pri vseh delovnih ljudeh in zatranih narodih Jugoslavije. Buržoazija se je vedno tesneje povezovala z najmračnejšimi silami v svetu, takrat je Komunistična partija edina jasno postavljala svoja načela, ki so nakazovala uresničenje teženj in koristi vseh jugoslovanskih narodov. Prav zato, ker je bila KPJ edina sila, ki se je borila za interese vseh jugoslovanskih delovnih ljudi, ker je bila revolucionarna zavest njenih članov neprimerno visoka, zato se je kljub temu, da je bila prepevedana in da so njene člane z največjim terorjem preganjali, tako močno utrjevala med množicami in zrasla v silo, ki je ni bilo moč uničiti.

Brzko je začel fašizem širiti svoje kremplje po Evropi, se je naša Partija v polni meri zavedala, da je spopad neizbežen. Zato se je začela tudi temeljito pripravljati nanj. Zato so šli jugoslovanski komunisti v Spanijo braniti demokratična načela, zato je naša Partija pritegovala najširše množice delovnih ljudi; se uveljavljala v sindikatih, se postavila na čelo boja za kruh in demokratične pravice, nenehno opozarjala na fašistično nevarnost in budila zavest vseh ljudi ter pozivala na boj proti fašističnim zavojevalcem, v boj za resnično svobodo jugoslovanskih narodov. Zato ni nikogar začudil sklep in poziv Partije na boj proti okupatorjem, takoj, ko so zasedli našo domovino in ustvariti najširšo fronto za osvobodilni boj...

»Nič ne da nam odrešenja, ne carji, kralji in ne bog; osvoboditev iz trpljenja bo delo naših lastnih rok...« se je orla Internacionala. In govornik je budil spomin na najsvetlejšo stran zgodovine našega delavskega boja.

drugo svetovno vojno, občutile bistvo izkoriščanja, ki pa so tudi spoznale, da se je temu izkoriščanju moč upreti, ki so videle, da je v Rusiji krenila Oktobrska revolucija po zmagoviti poti.

Komunistična partija Jugoslavije se je rodila na načelih velikih proletarskih mislecev Marksa, Engelsa in Lenina, rodila kot avantgarda delavskega razreda, kot organizator in voditelj v boju za nacionalne pravice in enakopravnost vseh narodov Jugoslavije. Na njeno zastavo je bil zapisan boj za svobodo, boj za uresničenje boljšega življenja in socialističnih družbenih odnosov, boj za socializem. To poslanstvo je Komunistična partija Jugoslavije izpolnila tako veličastno, da si je ustvarila mesto ne samo med jugoslovanskim ljudstvom, ampak med naprednimi gibanji v svetu sploh.

Ta pot pa ni bila lahka, že v začetku je naletela na velike težave; notranja nasprotja, neizdelane smerice za posamezna pereča vprašanja, mnoge pomanjkljivosti v samem vodstvu, pritisk od zunaj, ko si je stalinistično vodstvo preko Kominterne skušalo iz komunističnih partij ustvariti sredstvo za izvajanje svoje politike, ogromen teror jugoslovanske buržoazije, ki je pobila ali poslala v koncentracijska taborišča najboljše partijske kadre, vse to je oviralo uspešnejše in enotno

Fotograf je ujel le del velike množice, ki se je zbrala na proslavi v dvorani Gospodarskega razstavišča v Ljubljani

Gradisov moški pevski zbor, ki nam je doživetje in ubrano zapel tri delavske pesmi

Nagrajeni delavci in delovodje

Na podlagi sklepa Delavskega sveta podjetja na zasedanju 9. 9. 1958, glede nagrajevanja delovodij, strojnikov in skladiščnikov za vzoren red na delovišču in vzorno vzdrževanje strojev je tehni. kolegij odločil, da se nagrade:

Pepelnik Leopold, delovodja na gradbišču opekarne Brdo (G. V. Ljubljana) z 8.000 din za vzoren red na delovišču in vzdrževanje strojev

Stubljnar Stanko, skladiščnik gradbenega vodstva Ljubljana z 10.000 din.

Vinkovič Branko, strojnik na mešalcu na stavbišču Titeva 5, za vzorno vzdrževanje stroja z 8.000 din.

Mavrič Jože, zidar-instruktor na Obratu gradb. polizdelkov, za kvalitetno izdelavo eksponata z 10.000 din.

Kočar Karel, strojnik na bagru na Jesenicah, (CO Ljubljana) z 8.000 din.

Zgoraj navedeni zneski so brutto zneski in je od njih odbiti predpisane dajatve.

Nagrade je izplačati z 1. 5. 1959, v breme sredstev za nagrade.

Nekatera gradbišča ne pošiljajo predlogov, zato v njihovih področjih tudi ni nagrajencev.

Sergej Vošnjak, glavni urednik »Slovenskega poročevalca«, je orisal zgodovinsko pot naše slavne komunistične partije

Vsekakor je bilo obdobje osvobodilnega boja najpomembnejše v življenju naše Partije, kajti od pravilnosti politične linije, od zavesti in požrtvovalnosti komunistov je bila odvisna bodočnost vseh narodov Jugoslavije. Partija je dala iz svojih vrst najboljše komandante in politične delavce, s krvjo tisočev njenih članov pa je pritegnila v boj nove desetisoče nacionalno zavednih ljudi in jih vzgajala v zavestne borce za resnično svobodo, za socializem.

Naša Partija je vodila osvobodilni boj z jasno perspektivo ne le uničenja okupatorskih vojsk ampak tudi rešitve tistih vprašanj, ki so razkrajala staro Jugoslavijo. Kot pogoj pa je bilo treba zgraditi novo oblast, oblast ljudstva, ki se je borilo za svobodo in razbiti stari državni aparat, ki je bodisi pobegnili ter prepustil ljudstvo samo sebi, bodisi se vdinjal v službo okupatorju. Že v boju smo gradili novo

Priče slavnih dni boja gradbenih delavcev proti kapitalističnemu izkoriščanju v stari jugoslaviji: Franc Rakef, Jože Kapelj, Anton Hribar, Čadež in Jože Špacal

Š O P E K R D E Č I H R O Ž

NAŠ REPORTER JE V MINULIH DNEH OBISKAL NEKAJ NASIH STAREJSIH TOVARISEV, KI SO ZE PRED VOJNO DELOVALI V SINDIKATU GRADBENIH DELAVCEV IN DANES SE DELAJO PRI GRADISU V LJUBLJANI. NJIHOVE SPOMINE JE UREDIL IN ZBRAL V TALE »ŠOPEK RDEČIH ROŽ«, KI GA UREDNIŠTVO POKLANJA BRALCEM NASEGA LISTA KOT SVOJE VEZILO OB OBLETNICI ROJSTVA NASE PARTIJE IN LETOSNJEM PRVEM MAJNIKU.

Buržoazija je izoblikovala staro Jugoslavijo po svoji podobi in kaj kmalu je medene obljube o svobodi in demokraciji zamenjala z najhujšim nasiljem. Policaji in žandarji so zapirali in ubijali delavske revolucionarje, sodišča so jih obsojala na dolgoletne ječe. Vlada je dovoljevala trgovcem in fabrikantom, da so po mili volji zviševali cene in zniževali delavske mezde. Prepovedala je Partijo in razredne sindikate, zaplenila njihovo imovino in časnike ter ustanovljala med delavstvom izdajalske organizacije. Izkoriščevalska gospoda ni jemala delavcem samo proizvodov njihovih rok in njihovega uma, hotela jim je vzeti tudi ponos in čast. Država je bila mačeha delovnim ljudem in delavci so nagnali pevce, ki so jim zapeli: »Lepa naša domovina...«

Dve Jugoslaviji sta bili takrat: prva je bila uradna, kraljeva in gosposka, ki je živela na račun tujega dela in je bila lačna zlata; druga pa je bila neuradna, brez-

pravna in revna, ki je kopala premog in zidala, tkala in kovala, orala zemljo, pasla živino in je bila lačna kruha; prva je učila ljudi, naj bodo pridni in pohlevni in pri tem uporabljala puške, pendreke in areste, druga pa je črpala svoje spoznanje iz življenja in napovedovala, da bodo le žuljave roke pokazale človeštvu pot iz beznice brezčlovečnosti in nasilja k napredku in sreči. Ljudstvo je do dna spoznalo, kaj pomeni bridkost, kaj glad in kaj skrb; zavedlo se je svojega suženjstva in beraštva in nedopovedljivo zahrepenelo po pravici, sreči in lepoti.

ZIMA

Bleđa in sestrašana obličja so z upadlimi očmi zrla v okence, od koder je pričakovala rešitve. Zima je bila, hlad; ljudje so se zavijali v ponošene plašče in jopiče in upali, prosili, zahtevali. Saj niso zahtevali veliko — manj od najnujnejšega; le delali bi

radi, karkoli, samo da bi delali in zaslužili toliko, da bi si lahko kupili kruha, da bi v svojih borihih stanovanjih zakurili v štedilnikih in skuhali kosilo, da bi plačali stanovanja... In če res ni dela, če ga res ni moč najti, potem ni druge, kot da nekdo pomaga, mora pomagati, saj tako govore vsi zakoni, človečanski in ustavni. Toda kaj, ko od ljub ni bilo moč živeti, besed o »naši lepi domovini« niso mogli skuhati in pojediti, z zakoni ne kupiti otrokom mleka.

Zima je bila, hlad; gradbeni delavci so bili brez dela. Stali so pod okencem na Borzi dela in čakali. Sto in več udrtih oči je govorilo: Dajte nam živeti kot se spodobi človeku, saj vendar nismo črna živina...

»Kolikokrat sem stal tamkaj,« pravi zidar Čadež. »Največkrat ni bilo dela, pa tudi ne podpore. Le enkrat sem dobil 60 dinarjev. In kolikokrat smo se ozirali v nebo in upali, da bo začelo snežiti in nas bodo poklicali, naj pomagamo kidati sneg z ljubljanskih ulic. Pa je bilo kot zakleto. Kadar je bilo najbolj hudo, ni bilo snega.«

»Pozimi sem hodil od hiše do hiše in prijel za vsako delo, pripoveduje tovariš Rakef. »Drva sem cepil, led sem lomil za gostilničarje in mesarje — za dva dinarja ali pa tudi poldrug dinar na uro.«

»Nekoč mi je uradnik na Borzi dela naročil, se spominja Jože Kapelj, »naj grem k trgovcu Ver-

biču v Stritarjevo ulico, ki bojda rabi delavce. Sel sem, lepo pozdravil in trgovcu izročil listek, ki so mi ga dali na Borzi dela. Nekaj je godrnjal, pa me vprašal, koliko hočen, na uro. Kar sami odločite, sem odvrnil. Prav, je dejal, naj bo štiri dinarje. Dobro sem se razveselil. Seveda, če bi bilo še več, bi bilo še boljše. Ko je to slišal je nekaj napisal na listek in me poslal nazaj. Na Borzi dela pa je uradnik pred vsemi pokazal name in zakričal: Glejte ga, po štiri dinarje so mu ponujali, klobaso dopolne in popoldne, pa še noče delati... Vidiš, takole so se norčevali iz nas.«

Mnogo je bilo takih zim in gradbeni delavci jih niso in jih še dolgo ne bodo pozabili, saj so jim s svojo revščino in bedo vcepile v srca prepričanje, da bo nekdo odgovarjal za vse te krivice. In ko so molče odhajali z Borze dela, zatopljeni vsak v svoje misli, so vedeli, da bi bilo kruha dovolj, če ga siti ne bi prestregli, in da bo prišel dan, ko bo nekdo temeljito plačal račun.

GOLIH ROK

Ljudi, ki so si lastili pravico učiti delavce, je bilo precej: učencev, ki so poslušali njihove nauke, pa zelo malo. Bili so ljudje, ki so, zasanjani v pretoklost, izgubili vero v socializem, ker so izgubili zaupanje v proletarijat, v katerem so po vsej sili hoteli videti pritikaveca, čeprav je že bil velikan. Ti so pokleknili pred gospodo in v svojih sindikatih učili delavce, naj pridno delajo in naj se nikar ne upirajo, kajti država mora biti močna in bogata, da bo lahko dala delavstvu večji kos kruha. In bili so učitelji, ki so obljubljali, da bo domovina odpravila vse krivice, samo počakati je treba, potrpeti, ustvarjalno sodelovati z oblastjo. In spet drugi so trdili, da krivice sploh ni in so grozili ljudem, naj ne poslušajo komunistov in nastavljaajo ušes skušnjavam. In njihova resnica je imela toliko različnih oblik in podob, da je ni bilo moč spozna-

ti. Zato je delavci niso iskali na zborovanjih, ki so jih prirejale tedanje strokovne zveze. Gradbenih delavcev ni bilo v teh zvezah niti en odstotek.

Jože Kapelj pripoveduje, da se je kmalu po prihodu v Ljubljano (tovariš Kapelj je namreč Kraševce in je leta 1929 pobegnil pred fašisti v Jugoslavijo) vpisal v Narodno strokovno zvezo, ki so jo vodili narodni socialisti. Vedel je, da si delavstvo lahko zboljša svoje življenje le s skupnim bojem, ni pa še vedel, kdo v tedanjih sindikatih pije in kdo plačuje. To pa je kmalu spoznal. Ko je prišel na prvi sestanek, so delavci zahtevali, naj Zveza bolj skrbi zanje in naj, če ne gre drugače, napove stavko. Rudolf Juvan, ki je bil tedaj predsednik te organizacije, pa je zmajal z glavo: Nič stavk, nič neumnosti, ne kličimo hudiča in žandarjev, pametni bočimo in vse bo prav. Takrat je Kapelj spoznal, kaj hočejo Juvan in njemu podobni in ker je vedel, da bodo ideje teh ljudi prej ali slej pobrali smetarji zgodovine, je odšel.

Pa tudi drugi sindikati niso bili nič boljši. Gradbeni delavci, ki so se umazani, potni in večkrat lačni kot siti plazili po stavbah in jim je apno razjedalo roke in obraz, ki so tolkli kamen po cestah in rili po blatnem dnu Ljubljani, so pred kapitalisti stali golih rok, brez svoje organizacije. Komunisti, ki so oznanjali vero v organiziran razredni boj, so bili na robijah; redki, ki so ušli tej usodi, so delovali v ozkih in zaprtih tajnih celicah in kasneje v rdeči opoziciji, ki pa tudi ni rodila kaj prida sadov. Zidar Hribar se spominja, da je še precej časa po letu 1929 tajno plačeval sindikalno članarino, znamkice pa mu je prinašal tovariš Berdajs. Te ilegalne skupine pa so bile preslabotne za kakšno večje dejanje.

In zato so podjetniki rezali delavcem kruh tako tenko, da se je videlo skozenj. Mezde so bile strahotno nizke, draginja vedno večja, delovni čas ni bil omejen, o socialni zaščiti ni bilo sledu. Delavce so odpuščali brez odpovedi, nezaposlenih je bilo veliko, priganjastvo pa nezaslišano. Življenje je bilo težko, da nikoli tako; bilo je golo in pusto ko beraška dlan.

ROJSTVO SINDIKATA

Jeseni 1934 je tovariš Breje (malo prej je prišel z robije) zdramil delavce podjetnika Dukiča, ki so poglabljali Ljubljaničo. Napovedali so stavko in zmagali. Vest o tem uspehu se je hitro razširila po vseh gradbiščih in delavci so jeli dvigati glave in še bolj zahrepeneli po organizaciji, ki bi jih združila in popeljala v boj.

Stavka gradbenih delavcev leta 1936. Gradbinci so se zbirali na dvorišču Delavske zbornice (danes Dom sindikatov v Ljubljani). Puščica označuje prostor, kjer je zasedal stavkovni odbor noč in dan

P A B E R K I

iz Zaloga

Zalog leži severovzhodno od središča Ljubljane ob progi Ljubljana—Zidani most in ob izlivu Ljubljanice v Savo. Zveza z Ljubljano je možna z avtobusom ali z vlakom, vendar so te zveze sorazmerno drage in preveč poredke, da bi poslovanje nemoteno potekalo. Vse poslovanje je vezano na Ljubljano, le ambulanta je v štiri kilometre oddaljena vevški papirnici.

Tudi trga ni v Zalogu in je treba za menzo skoraj vso hrano pripekljati iz Ljubljane. Kadar imamo opravka s socialnim zavarovanjem, z banko, z obrtniki itd., vsakokrat moramo v Ljubljano.

Teren v trikotju med Ljubljano, Savo in Ljubljano je v glavnem ravnina, ki se v nekaj ježah spušča od Ljubljane proti Savi. Ravnina je rodovitno obdelano polje z nekaj pašniki in gozdovi.

Geološko je svet naplavina, v kateri prevladuje apnenec. Posamezna zrna pa tvorijo kremenjaki, ke-

industrija v glavnem dograjena. Takrat je prevzelo gradbišče Ljubljana spet dela v Zalogu. Gradili naj bi novo klavnico. Jeseni 1954 smo začeli postavljati naselje in zemljiska dela na 1200 metrov dolgem industrijskem tiru. Drugih del tedaj ni bilo moč začeti, ker še ni bilo načrtov.

Podoben položaj je bil tudi spomladi 1955. leta. Naselje še ni bilo pripravljeno ni bilo elektrike, vode, niti kanalizacije. Nekako sredi marca je začelo podjetje »Elektro-Ljubljana« graditi daljnovod, obenem so gradili tudi vodovod. Določili so prostor, kjer naj bi stale pisarne, garderobe in skladišča, načrtov za klavnico pa še ni bilo nikoder ter ni nihče vedel, kakšni bodo objekti, kje bodo stali. Le svet za Mesno industrijo je bil že odkupljen.

V tem zastoju se je odprlo drugo delo — nova hladilnica za sadje s kapaciteto 300 vagonov z vsemi pritliklinami. Sredi maja je bila skle-

menza s kapaciteto 200 abonentov pa nerentabilna. Delavcev nismo mogli dobiti drugače, kot da smo jih nabrali iz ljubljanskih stavbišč. Ti so se vsak dan vozili z vlakom, avtobusom ali kolesom v Zalog.

Zgodaj jeseni, ko je že za samo hladilnico manjkalo delavcev, je hotel začeti investitor gradnjo štirih stanovanjskih blokov. Tovarno namakalnih naprav »Agroindust«, ki bi stala na temeljih opuščene »Gumice«, ter z gradnjo svinjskega in govejega hleva za bodočo klavnico. Razumljivo je, da naše gradbišče ni moglo prevzeti vseh naštetih del, razen hlevov, saj smo s pripravljalnimi deli za klavnico v glavnem že zaključili. Hlevi pa so sestavni del Mesne industrije, ki smo jo nameravali prevzeti. Vse drugo je prevzelo podjetje »Obnova«. Delavcev pa nam je tako manjkalo, da smo morali v sporazumu z investitorjem delo na obeh hlevih prekiniti, ljudi pa premestiti na stavbišče hladilnice sadja. Tako nam je uspelo, da smo hladilnico kljub dodatnim delom pokrili pred mrazom in vsaj v glavnem zavarovali. To je bil vsekakor velik uspeh, saj je bilo v ta trinadstropni železobetonski skelet vgrajenih dobrih 5000 m³ betona. Vsekakor moramo posebej omeniti sedaj že upokojenega delovodjo Briclja, ki je s svojo vztrajnostjo in požrtvovalnostjo prispeval k temu delovnemu uspehu.

Pri tej gradnji smo v večjem obsegu prvič preskusili betoniranje stebrov po vakuum postopku, ker ima stavba v prvem in drugem nadstropju v prerezu vse stebre enake. Poskus je pokazal, da so vakuum opaži cenejši od opažev po normah. Pri zelo pogosti uporabi pa so celo cenejši od montažnih opažev. Oblika je konstantna in izdelki zelo lepi. Prav tako je tudi beton pri takem postopku trdnješi, saj se zaradi vakuumiranja zmanjša količina vode in s tem vodocementni faktor. Tako je moč zmanjšati dodajanje cementsa, ne da bi s tem padla trdnost betona pod predpisano. Ta postopek pa ima tudi svoje senčne strani: opaže lahko uporabljamo le za določeno dimenzijo in se jih ne da uporabiti na primer pri dilatacijskih stebrih. Mimo tega pa je vsa zadeva zelo občutljiva za nizke temperature. Kadar pade temperatura pod +5 °C, se ne da vakuumirati.

Po dolgotrajni in mrzli zimi so se odprle za gradbeništvo kaj pičle perspektive. Investicije je bilo treba skrbeti. Leto 1956, bi lahko imenovali »recesijsko« leto v gradbeništvu.

V Zalogu se to ni preobčutno poznalo. Poleg že prevzetih del je bilo treba graditi za hladilnico še industrijski tir, sanitarni prizidek, črpališče hladilne vode ter urediti tudi zunanost. Predvidevali pa smo, da bomo začeli graditi glavno obratno poslopje Mesne industrije. Zato smo postavili v naselju še eno

barako. Toda načrtov kljub že zagotovljenim finančnim sredstvom še ni bilo. Tako so investitorja bremenila pripravljalna dela (lope, skladišča in delavske naselje), medtem ko nismo zanj gradili ničesar novega. To in težaven finančni položaj, v katerem se je zaradi skrajšenja investicij in ostrih licitacij znašlo naše podjetje, nam je narokovalo, da smo prodali investitorju delavsko naselje pod pogojem, da ga brezplačno uporabljamo, dokler bomo zanj gradili. S tem smo napravili podjetju precejšnjo uslugo, obenem pa smo si zagotovili nova dela.

Pozno jeseni smo klavnico res tudi izlicitirali in pričeli z delom. Načrti so bili slabi in močno pomanjkljivi. »Srbija-projekt« jih je pošiljal na revizijo sproti in smo jih že potrjene dobivali prek investitorja. Kljub vsemu pa smo tisto kritično leto 1956, bilančno uspešno zaključili.

Leta 1957, smo že v februarju izlicitirali zbirni kanal, ki odvaja odpadke celotne industrije in novih stanovanjskih blokov. Ker smo mi prevzeli kanalizacijo, ni ostalo za »Obnovo« nobenega dela in je to podjetje zaprlo svoje gradbišče v Zalogu. Tega leta je začela obratovati hladilnica za sadje.

S prevzemom gradnje upravnega poslopja za Mesno industrijo so bile naše kapacitete že zasedene. Kanalizacijo smo zgradili v pravem času, da je mogla začeti hladilnica obratovati. Do konca leta pa je bilo pod streho tudi glavno obratno poslopje klavnice z upravnim traktom. V oboje smo vgradili več kot 5000 m³ betona oziroma železobetona. Poleg drugih manjših del smo prevzeli še kotlarno za »Agroindust« in uspeli, da je začela obratovati še pred mrazom. Tudi to leto smo finančno uspešno zaključili.

Leta 1958, smo imeli dosti dela za Mesno industrijo in »Agroindust«. Da bi mogli prevzeti še gradnjo perutinske farme (valilnico, vzrejališče, perutinsko klavnico trafo postajo itd.), smo razširili naselje še za dve baraki. Uspelo nam je, da smo se držali v glavnem vseh pogodbenih rokov. Začetek obratovanja se je zakasnil zaradi zamude pri izdelavi načrtov za instalacije in opremo ter zaradi naknadnih sprememb. Bilanca za lansko leto je pokazala, da smo tudi to leto uspešno zaključili. Lahko pa bi bili še uspešnejši, če nas ne bi ovirali oprema in instalacije. Letos moramo dokončati že začete objekte ter zgraditi še eno perutinsko vzrejališče. Postaviti bomo morali še eno stanovanjsko barako.

To je v glavnem vse, kar je ta kolektiv doslej napravil. Leta 1954 so ga sestavljali v glavnem domačini, ki so bili zaposleni pri pripravljalnih delih. Zanimivo pa je, da v vsej bližnji okolici v vseh letih nismo mogli dobiti kaj prida kvalifi-

ciranih delavcev, čeprav je bilo tu pred vojno zelo veliko zidarjev in tesarjev. Leto kasneje so predstavljali jedro kolektiva tisti, ki so se vozili iz Ljubljane. Naslednje leto pa se je podoba temeljito spremenila. Večina kolektiva je stanovala že v naselju, kvalificirani delavci pa so se še vedno vozili.

Leta 1956, je postal Zalog samostojno gradbišče z obratnim delavskim svetom in sindikalno podružnico. Središče delavskega upravljanja in sindikalnega dela je vedno bolj postajalo samo naselje. Tako se je gradbišče polagoma razvijalo v življenja sposobno enoto, ki je sposobna prevzeti na tem področju vse vrste gradbenih del. Slabost pa je v tem, da nima družinskih stanovanj, kjer bi stanovalo kvalificirano jedro. Tako meni vsak delavec, da dela tu le začasno, v kolikor ga splošno stanovanjska stiska ne primora, da si skuša urediti družinsko stanovanje v samskem naselju.

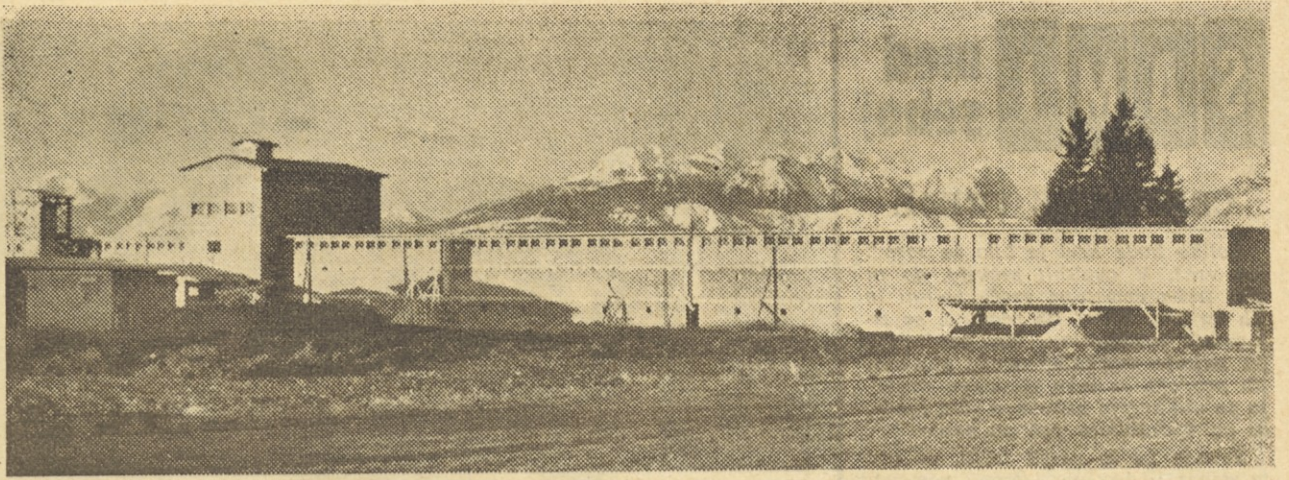
Druga slaba stran pa je kvalifikacijska struktura delavcev. To vprašanje rešujemo uspešneje kot pa stanovanjsko. Gradbeništvo terja danes vedno manj nekvalificiranih ter vedno več kvalificiranih delavcev. Zato omogočamo delavcem, da si pridobijo polkvalifikacijo s praktičnim delom. Štipendiramo polkvalificirane delavce v tečajih za pridobitev kvalifikacije, prav tako pa tudi kvalificirane v tečajih za pridobitev visoke kvalifikacije. Posebno močno skrbimo tudi za vzgojo vajencev. Kolektiv plačuje vsakogar po delu, pač pa z nižjo postavko, dokler ne predloži spričevala, da je dosegel ustrezno kvalifikacijo.

Danes imamo 12 visokokvalificiranih, 44 kvalificiranih, 43 polkvalificiranih, 27 vajencev in 90 nekvalificiranih delavcev. Tarifna komisija pa predlaga, naj bi jih 18 pustili k izpitu za polkvalifikacijo. Posebej kaže pripomniti, da je od vseh 90 nekvalificiranih delavcev le 6 iz naše republike, od tega štiri delavke. Visokokvalificirani delavci so sami Slovenci.

Komisija za razdelitev stanovanj v Ljubljani je upoštevala tudi težave našega gradbišča ter ugodno rešila 14 prošenj za družinska stanovanja. To je vsekakor precej potrebe pa so vsak dan večje.

Ce pogledamo našo dosedanja realizacijo, dobimo naslednjo sliko (glej tabelo).

Za letos imamo pogodbeno prevzetih del v vrednosti 308.485.371 dinarjev. V tej številki je vključenih 123.145.787 dinarjev obrtniških del. Predvidevamo, da bomo prevzeli še za kakih 74 milijonov dinarjev del. S tem bo naša kapaciteta letos v glavnem zasedena. Dela nam tudi v bodoče ne bo manjkalo in bo treba razmišljati o gradnji stanovanj za naše delavce tudi na tem področju.

Perutninarska farma

Skupina delavcev pri gradnji hladilnice sadja

ratorfirji, porfirski oziroma keratorfirski tudi in drugi minerali. Na nekaterih mestih naletimo na kompaktno glino ter na metamorfni konglomerat. Ljubljana je nanese la med agregate v tisočletjih mnogo drobnih odplakljivih delcev, največ glinastih. Odstotek teh za beton škodljivih snovi je pri Šentvidu še malenkosten, proti Zalogu pa v povprečju vedno bolj narašča. Zato moramo agregat za beton že v Ljubljani prati. Sedanje pralne naprave pa odnašajo tudi koristne fine delce, ki jih potem primanjkuje v sicer dobri naravni krivolji, ki leži med Fullerjem in EMPO.

Gradiš je zgradil na tem področju že kmalu po osvoboditvi modern žitni silos. Kasneje smo začeli graditi »Gumice«, delo pa je iz neznanih vzrokov obstalo, ko je začela stavba komaj rasti iz zemlje. Leta 1954 so se začele investicije preusmerjati, ker je bila bazična

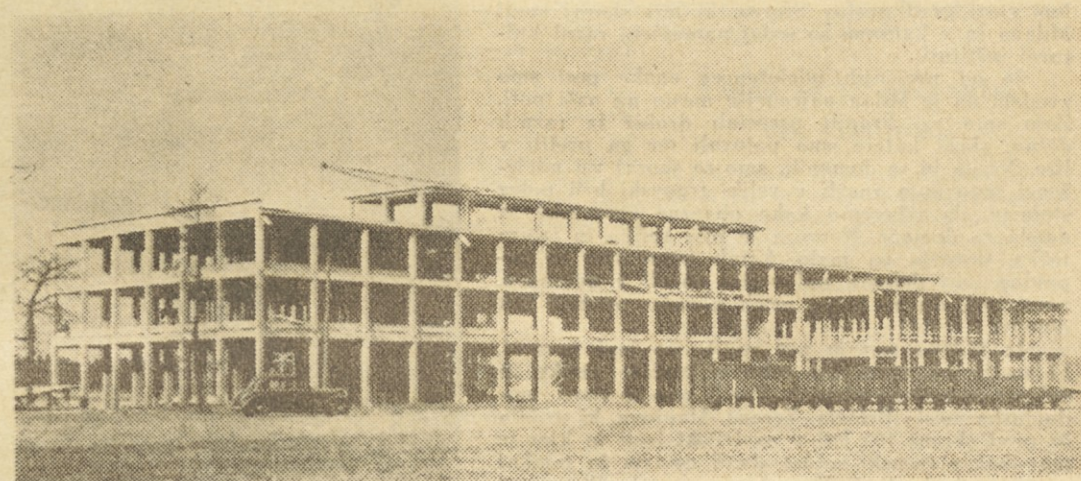
njena gradbena pogodba in delo se je začelo kakih 700 metrov stran od kraja, kjer smo začeli s pripravljalnimi deli za klavnico.

Postavili smo polirsko barako s skladiščem, tesarsko in železokrivsko lopo ter opravili tudi vsa druga pripravljalna dela. Mimo tega smo morali postaviti še provizorični transformator, od koder smo napeljali elektriko na delovišče in v naselje. Montirali smo tudi visokotlačno črpalko s tlačnim kotlom na vodnjak, ki je bil že izkopen, ter napeljali vodo na stavbišče.

Prvega junija tega leta je začela obratovati tudi menza. Približno takrat smo zgradili zidano barako s pisarnami in skladiščem ter garderobami na področju bodoče klavnice. Pošta je začela napeljavati telefon in prve dni julija smo imeli že telefonsko zvezo z Ljubljano.

Druga polovica maja pa je začetek gradbenih del že prepozna. Gradbeni delavci so že razporejeni po gradbiščih, tako sta bili dve stanovanjski baraki povsem prazni,

Spodaj: poslopje klavnice in hladilnice sadja

SAMI med seboj

CEMENTNE VREČE

Koliko hude krvi je bilo že zaradi teh vreč. V centrali pravijo, da bi bilo treba cementne vreče zbirati in jih knjižiti, kadar jih prodajo, pa izkupiček evidentirati. Na gradbiščih pa najraje cementne vreče skrijejo, jih prodajo, iz tako zbranega denarja pa oblikujejo nekakšen »črn fond«, ki ga uporabljajo pač po svoje.

Seveda ne bi mogli trditi, da gre ta denar v kakšne »črne« namene. Največkrat vzdržujejo iz teh sredstev menze, ponekod so dajali delavcem celo malice. Navidez to ni nič slabega, toda če stvar dobro premislimo, le ni čisto v redu. Ta denar namreč največkrat ni evidentiran in so možne razne manipulacije, za katere ne more nihče priseči, če so vedno tudi poštene.

Ali ne bi bilo bolje, da določimo normativ, koliko vreč se pokvari in koliko vreč ostane uporabnih. Mimo tega pa ni nikakor moč zagovarjati tega, da bi tako zbranega denarja ne evidentirali. Ves direndaj okrog teh vreč pa nastaja zaradi tega, ker si gradbišča na ta način ustvarjajo neka sredstva, s katerimi sama razpolgajo in nad katerimi ne more centrala držati roke.

Če je stvar v tem, pollej se dogovorimo in prepustimo izkupiček za prodane vreče gradbiščem, kako pa bo ta denar uporabljen, o tem naj sklepajo obratni delavski sveti, ali pa dajmo vreče sindikalni podružnici, naj jih ona zbira in ona gospodari z denarjem. -oc

Mariborska tajnica se smehlja ob misli, da bo dobila nov pisalni stroj in se ji ne bo več treba baviti poleg tipkanja šes — ključavničarstvom

Prvoaprilske potegavščine

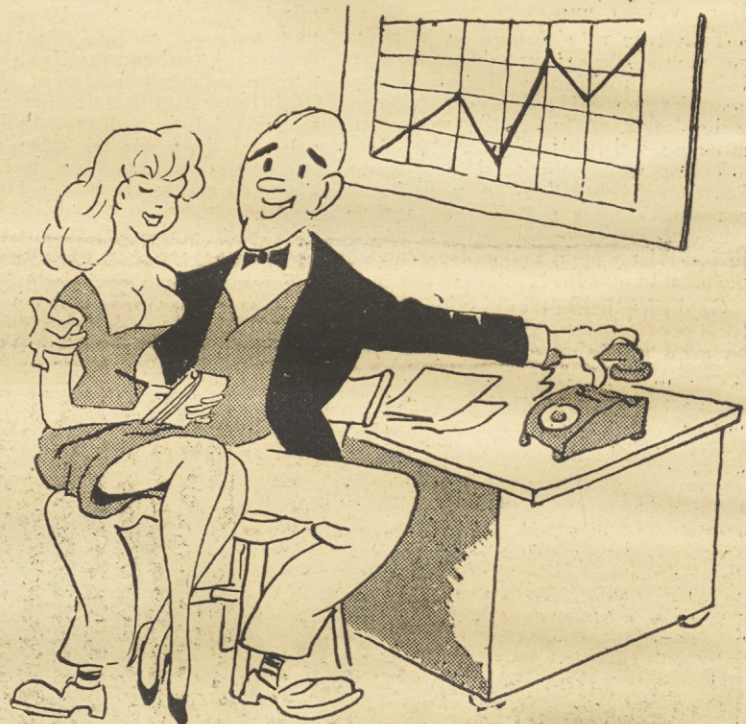
V naši zadnji številki smo objavili nekaj prvoaprilskih potegavščin. Nekatere so res »užgale«. Tako je dobil inž. Sever nekaj brzojavnih čestitk k poroki, drugi so se razveselili mopedov, tretji so se razburjali zaradi tega, ker naj bi šefi dobili avtomobile na osebno uporabo in podobno. Vsem tem naj povemo, da je od vsega tega ostal le — dolg nos. Vse fotografije na zadnji strani in zadnje vesti so bile prvoaprilske. Pa tudi znotraj jih je

bilo nekaj. Tista, da bodo v Celju zgradili upravno poslopje za gradbeno vodstvo, je bila prav tako bosa. Še najboljši pa so verjeli oni, da smo dobili pet novih buldožerjev. To je le naša pobožna želja, žal, je bila le prvoaprilska. Vse drugo pa je res. Tudi tisti oglas, da potrebujejo v Škofji Loki tesarje in da naj se vsak tesar, ki bi rad stalno živel v Škofji Loki, prijavi sekretariatu podjetja, kakor je v oglasu napisano.

Opoldanska »zabava« na sektorju v šiški

Samo za »kratek čas«

MED PRLEKI

V servisni delavnici v Kidričevem stoji pri delovni mizi ključavničar Hanza in nekaj meri. V delavnico priteče ves zasopel in rdeč kot makov cvet Vincek, po domače mu pravijo tudi »Krčmar«. Med njima se razvije pogovor, kdo je ta dan več napravil. Dolgo se nista mogla sporazumeti, končno sta si le povedala svoje mnenje:

Hanza: »Ti Vincek, to pa uede držalo, ke ti zde praveš!«

Vincek: »Ke? Ke tiho bude! Preklete, gnes sen dela, da me že vse boli.«

Hanza: »Vraga se dela! Ke se te dela?? V luft si zija. Ke je to delo! Bode rejše tiho, da te gdo ne čuje!«

Vincek: »Probe se ti zijati v luft tak cele den, kak su jas, pa boš vida, da te bo bolelo, ali ne. Če druga ne, šijak te bo bola!«

Milka

Zgodovina se ponavlja

Ko je bil Janezek še mlad pobič, je najbolj nerad sekal drva in pasel krave. Pa mu je oče dostikrat spodbudno dejal:

»Daj no, če boš veliko drv nasekal, boš pa lahko potem gaal še krave na pašo!«

Sedaj pa, ko je Janez postal razgledan možakar, mu pravijo:

»Daj no, če boš blagajno samopomoči skrbno vodil, boš lahko še tajniške posle sindikata opravljal!«

Milo za drago

Kolektiv gradbišča v Rogški Slatini nam je poslal tole pismo:

»V zadnji številki našega vestnika smo prebrali veselo novico. Pišete, da imate na razpolago mopede, ki ga lahko dobi vsak član kolektiva Gradisa za 43.000 dinarjev. Naš kolektiv se zelo zanima zanje.

Da bi jih lahko kupili še več, smo sklenili, da bomo nabrali 2 (dva) vagona belih polžev, ki jih boste lahko drago izvozili.«

Odgovor uredništva: Sprejemamo ponudbo! Ko nam boste poslali polže, dobite mopede.

Za stalno zaposlitev v lesnem obratu v Škofji Loki

potrebujemo

8 tesarjev

Interesenti naj se prijavijo preko gradbišč sekretariatu podjetja

EXPO 58

Ta del Švice je del francoske Švice. Po odhodu iz Montreuxa smo kmalu prešli po široki dolini Wallis v nemško govoreči del Švice, kjer smo se ustavili za dobro uro v trgu Brig, preden smo se vzpeli prek visokega gorskega venca v Italijo.

Simplonski prelaz je ena izmed redkih prehodnih točk iz severa v Italijo. Čez ta prelaz so prodrale že razne vojske na osvojevalnih pohodih. Pred dobrimi 150 leti je tod korakal Napoleon s svojo lačno in raztrgano vojsko in še danes se lahko čudimo, kako mu je uspelo prodreti in osvojiti vso severno Italijo.

Sedaj teče gladka cesta do vrha prelaza, ki je močno utrjen s starimi in novejšimi utrdbami. Vrh prelaza je visok preko 2000 metrov. Ko smo izstopili iz avtobusa, nas je zajel oster mirzel zrak ter snežni metež. Zato smo kaj hitro nadaljevali pot in se spuščali strmo v italijansko nižino. V dobre pol ure smo iz ostrrega gorskega podnebja prešli v tople kraj, kjer so rasle palme, oranže in drugo južno drevje. Vozili smo se ob prelepem italijanskem jezeru Lago Maggiore, ki je glavna izletniška točka Milančanov in ki ga obiščejo vsi petični tujei, ki potujejo po Italiji. Krog in krog podolgovatega jezera so nanizane vile, lepi hoteli in gradovi. Vmes so posejane skupine cipres, temnih borovcev in palm, kar vse nudi čudovit videz romantičnosti.

Proti večeru smo zavozili na široko avtomobilsko cesto, ki vodi v Milan, kjer smo prenočevali. V Milanu je bil oster veter, ki smo ga močno občutili v nasprotju z blago toplino ob jezeru.

Milan je lepo moderno mesto, ki se naglo razvija in ki je trgovsko ter industrijsko središče Italije. Če hodiš po ulicah, slišiš resnično samo italijansko govoricu. Vendar ljudje sami spominjajo bolj na Nemce ali na Slovane in nimajo po videzu ničesar skupnega z malimi in črnimi Italijančki. Kakor smo jih bili navajeni gledati za časa okupacije. Dobrišen del gornje Italije so preplavila za časa preseljevanja narodov razna severna ljudstva, se tu naselila in je še sedaj vidno njihovo nasledstvo v tukajšnjih prebivalcih.

Naslednji dan smo si ogledovali mesto, predvsem znamenito milansko stolnico, ki so jo zidali polnih 600 let, tako da je prešlo v italijanski pregovor, da se vsaka zavlačevana stvar gradi kot milanska stolnica. Druga znamenitost Milana je lepi stari grad grofov Sforza, ki leži skoraj sredi Milana in v katerem so sedaj nameščeni razni kulturni inštituti.

Ze od prejšnjih udeležencev enake poti smo zvedeli, da je Milan najcenejše mesto na naši poti. Zato smo vsi hranili preostali drobiž iz raznih držav, skozi katere smo potovali ter ga prelili v lire. Ne da bi se domenili, smo se skoraj vsi udeleženci potovanja znašli v veliki trgovski hiši poleg stolnice, da izberemo kake obvezne spominke in darila za domače. Nervoza je bila velika in izbira težka, denarja pa malo. Kljub temu smo se popoldne vsaj deloma zadovoljni zbrali v avtobusu, pomirjeni, da ne bomo prišli povsem praznih rok domov.

Iz Milana nas je pot vodila po lepi ravnini, ki so jo na severnem robu obkrožale visoke in deloma zasnežene planine. Vozili smo se skozi zgodovinska mesta Brescia, Verona, Mantova, ki so bila še pred skoraj 100 leti v avstrijski lasti in kjer je marsikak slovenski soldat služil cesarja in tamkaj pustil svoje kosti. V Veroni smo se ustavili za uro ter si ogledali rimsko arenu ter stavbo, kjer je sta-

novala znana Julija in kjer ji je pod njenim balkonom igral ljubezenske pesmi Romeo. Balkon je bil precej visok in smo intenzivno ugibali kako je mogel po fasadi priti Romeo do Julije. Verjetno so imeli že takrat konzolna dvigala. V Veroni smo si, po uspehi zbiralni akciji, kupili trebušasto steklenico italijanskega vina, da smo malo poplahlili prah dolge poti.

Zvečer smo se že vozili mimo Benetk, katerih soj luči je odseval na morju, proti Trstu. Trst je bil že ves v pokoju, vendar smo le malo pokrižarili po ulicah, da dojamemo tudi nekaj vtisov s tega mesta. V zgodnjem jutru smo pribrenčali na kraško planoto in na našo mejo v Sežani. Pihala je ostra burja, kar smo smatrali za nelep pozdrav naše domovine, izgubljenim sinovom. Nekoliko je bilo nemira v naših vrstah, ko je vestni carinik brskal po prtljagi. Pa ni bilo nobenih težav. Zjutraj smo prispeli v Ljubljano, kjer se je ves konvoj razšel.

Ko sem se vozil v družbi proti Mariboru, se nam je zdelo, da vozi vlak po polževo. Vagoni so bili neudobni in okolica ni bila tako urejena, kakor smo se razvadili. Vendar smo bili že blizu doma, okoli nas se je prelivala domača govorica in v naših žepih smo imeli naše dinarje s katerimi smo lahko kupili, kar smo hoteli.

Pot smo zaključili polni vtisov in duševno osveženi ter obogateni in pripravljani, da z večjim veseljem poprimemo za v tem času zaostalo delo.

KONEC

